

Biotopy dolního Poorličí s příklady typických zástupců střevlíkovitých brouků (*Coleoptera: Carabidae*)

Biotope of low stream of Orlice River (Czech Republic, Europe) with example of the typical ground beetles (*Coleoptera: Carabidae*)

Tomáš Kopecký

Mánesova 712, CZ-500 02 Hradec Králové, Czech Republic
e-mail: kopido@seznam.cz

Abstract: Low stream of Orlice River (c. 25 x 5 km) is one of the few proved low streams of the river in the central Europe. Above all the yearly natural floods create this native complex. In centre of this territory naturally meander Orlice River, she make periodic sandbanks, billabongs and yearly (even several times over in the year) flood in the surrounding meadows. Most valuable part of the Orlice River is protected area Natural Park Orlice. Orlice River created during Quaternary in her vicinity the several gravel-sand terraces. Gravel-sand terraces are now mostly pineclad. Diversity of the woods biotopes create e.g. the swamps, heathland, wood streams, ponds and dunes. In the territory lives 256 ground beetles species (*Coleoptera: Carabidae*) from c. 521 species in the Czech Republic. Faunistic summary of ground beetles is published in (KOPECKÝ ET PROUZA 2000).

Key words: Coleoptera, Carabidae, Czech Republic, Europe, faunistics, bionomics

Úvod

Řeka Orlice je od soutoku Tiché a Divoké Orlice jedním z mála přirozeně meandrujících neregulovaných velkých toků v České republice. Zejména každoročními záplavami utvářená rozsáhlá niva řeky je biologicky cenným územím. Terasovitý reliéf okolní lesnaté krajiny vytváří od holocénu na jedné straně fluviální šterkopísčité naplaveniny řeky, nebo malé kopečky, zbytky řekou obnažených slínových druhohorních sedimentů. Geologická chudost citelně omezila možnosti zemědělského využití a tak je biologicky rozmanitá krajina pokryta starých více méně původními bory, ale i dubohabřinami, bučinami a na exponovaných místech i xerothermními pseudo-lesostepmi, lesními potoky s nivními olšinami, slepými rameny toků, rybníky, drobnými rašeliništi, vřesovišti a přesypy. Tato rozmanitost se projevuje i v množství druhů hmyzu. Práce navazuje na faunistickou publikaci (KOPECKÝ ET PROUZA 2000) a doplňuje ji o stručné charakteristiky a fotodokumentace typů biotopů s příklady jejich typických druhů střevlíkovitých brouků. Dle práce (KOPECKÝ ET PROUZA 2000) žije v území 254 druhů.

Od té doby zde byly nalezeny dva další druhy. *Chlaenius (Chlaenites) spoliatus* (Rossi, 1790): Běleč nad Orlicí - písniček, 1 ex., Kopecký leg., coll. et det. a *Cymindis (Tarulus) vaporariorum* (Linnaeus, 1758): Běleč nad Orlicí - vřesoviště, 1 ex., Kopecký leg., coll. et det..

Dle valence druhů k biotopu (HŮRKA, VESELÝ ET FARKAČ 1996), je poměr skupin nyní R 7,42 % (19 druhů) A 64,06 % (163 druhů) E 28,51 % (73 druhů).

Stručná charakteristika oblasti

Území dolního Poorličí lze vymezit katastry obcí od soutoku Tiché a Divoké Orlice u Albrechtic nad Orlicí až po soutok řeky Orlice s Labem v Hradci Králové (Albrechtice nad Orlicí, Týniště nad Orlicí, Štěpánovsko, Petrovice nad Orlicí, Štěnkov, Krňovice, Třebechovice pod Orebem, Běleč nad Orlicí, Nepasice, Blešno, Svinary, Malšova Lhota, Malšovice, Slezské Předměstí a Hradec Králové). Podle středoevropského čtvercového mapování náleží území čtverce 5760, 5761, 5762, 5861 a 5862 (PRUNER ET MÍKA 1996). Leží v nadmořské výšce od 230 (Hradec Králové) do 290 m.n.m. (Štěpánovsko). Klimaticky území patří do oblasti T2 a MT11 s

průměrnou teplotou v červenci 19 - 20°C, průměrným úhrnem srážek ve vegetačním období 350 - 400 mm, v zimním období 200 - 300 mm, počtem dnů se sněhovou pokrývkou 40 - 50 (VEJROCH 1985). Páteří území je řeka Orlice (22,3 m³/s před soutokem s Labem), která zde tvoří většinou neregulované meandry s písčinami a okolní zátopovou oblast, do kde se její tok přirozeně vylévá v podobě každoročních záplav. Zátopovou oblast tvoří bohaté louky s pozůstatky slepých ramen Orlice s periodicky kolísavou hladinou. Dalšími toky povodí Orlice jsou řeka Dědina, a potoky Bělečský, Stříbrný a Šanovec s lesními rybníky: Mlýnský rybník, Stříbrný rybník, Šanovec a Výskyt.

Geologické složení oblasti dle (STRAKA 1986) : Oblasti severně od toku Orlice tvoří křídové vápnité jílovce, méně slínovce březenského souvrství (spodní až střední Coniak), v oblasti Běleč nad Orlicí pleistocéní fluvialní, šterkovité písky, Würm 1, 2, 3, Ris 1, 2, Mindel 1 a Günz 2 a v oblasti niv přítoků a řeky Orlice holocéní fluvialní hlinité až hlinitopísčité sedimenty. V katastru Krňovice a Běleč nad Orlicí probíhá těžba šterkopísku a v lokalitě Nepasice - Habřina probíhala donedávna těžba slínů.

Pedologické složení oblasti dle (TOMÁŠEK 1989): nejčastěji - podzoly humusoželezité a oglejený, hnědá půda silně kyselá a pelosol karbonátový tmavý v oblasti Běleč nad Orlicí. Řídčeji, v okolí nivy Orlice, se nachází půdní jednotka hnědá půda na šterkopísku, v nivách nivní půda a v okolí potoků semiglej.

Botanické složení oblastí víceméně koresponduje s geobotanickou studií (NEUHÁUSLOVÁ 1998). Niva Orlice od soutoku s Dědinou po soutok s Labem náleží do svazu jilmových doubrav (*Quercus - Ulmetum*). Do katastrů Běleč nad Orlicí, Malšovice, Malšova Lhota a Svinary zasahují bezkolencové doubravy (*Molinio arundinaceae - Quercetum*) a do Běleče nad Orlicí, Krňovic a Štěkova svaz brusinkových borových doubrav (*Vaccinio vitisidaee - Quercetum*). Do katastru Svinary, Běleč nad Orlicí, Nepasice, Třebechovice pod Orebem, Týniště nad Orlicí, Petrovice nad Orlicí, Štěkova a Štěpánovsko u některých zasahují řídce i svazy bikových bučin (*Luzulo - Fagetum*) a častěji černýšových dubohabřin (*Melampyro nemorosi - Carpinetum*) případně mochnových doubrav (*Potentillo albae - Quercetum*). Přirozené porosty chybí zejména na severu od nivy Orlice od soutoku s Labem po Třebechovice pod Orebem a v okolí lidských sídel, kde jsou místo nich agrocenózy. Také niva Orlice je prakticky bezlesá s lučnými společenstvy vlhkých až čerstvě vlhkých ekosystémů, které jsou vázány na periodicky zaplavované, nebo podmáčené nivní oblasti nížinné až podhorské, vykazující vztahy ke svazu (*Alopecurion pratensis* Passarge, 1964) dle (MORAVEC 1995).

V oblasti je několik typů chráněných území přírody (CINKAN ET NEDĚLKA IN LIHANOVÁ 1995). Přírodní park Orlice, sestávající z nesouvislých částí Orlice - Jesípky a Orlice - Bojek, které chrání části údolní nivy s posledními zbytky téměř neregulovaného říčního toku. Část Jesípky chrání bývalý pravobřežní meandr a vodní tůň na levém břehu a Bojek tvoří několik vodních tůní a malé lesní porosty. V nivě Orlice jsou dále chráněná území Na bahně a Bahna, která na sebe navazují a tvoří původní mokřadní březovou olšinu se zbytky starých říčních ramen s přílehlými, druhově bohatými, loukami a chráněné území Bělečský písniček, které tvoří starý písniček s vodní plochou a vytváří období přirozených podmínek, vznikajících původně erozivním působením Orlice, ve šterkopískových terasách. Chráněná území: Častovec - chrání rašeliniště, zbytek tundrového porostu a olšinu u Bělečského rybníka s výskytem vzácných rostlin, Na Haltýři - olšina se slatinou vegetací. Rezervace U Houkvice chrání dubovou olšinu a rybník se vzácnou bažinnou vegetací, U černoblatské louky a U gloriety váté písky s porostem starých borů a dubů.

Charakteristika vybraných biotopů

Dolní Poorličí se dá právem zařadit mezi středoevropské ekologické unikáty a i proto je navrženo jako území NATURA. Fenomén přirozené nivy řeky Orlice jistě také významně doplňují rozsáhlé lesní komplexy navazující na Novohradecké lesy.

Reliéf území

Období glaciálních zalednění svou povahou malého množství volné vody v krajině uvrhlo tok řeky Orlice do výrazné sedimentační fáze. Oproti tomu interglaciální období s teplejším a vlhčím klimatem se projevovала v oblasti nivy Orlice zařezáváním toku do sedimentů předchozích období.

Tyto lehce transportovatelné většinou písčité a šterkopísčité nánosy tak po sériích dob ledových a meziledových vytvořily typické několikametrové terasovité lavice utvářející ráz krajiny v okolí dolního toku řeky. Na některých příhodných místech se v období zalednění zachytávaly váté písky případně spraše. Tyto sedimenty se dnes často v dolním Poorličí těží.

Obr. 1: Běleč nad Orlicí – Marokánka
Fig. 1: Běleč nad Orlicí – exploitation of gravel-sand terraces

Obr. 2: Běleč nad Orlicí řeka Orlice
Fig. 2: Běleč nad Orlicí – meanders of Orlice river

Obr. 3: Běleč nad O. „nový“ bělečský písňík
Fig. 3: Běleč nad Orlicí – exploitation of gravel-sand terraces

Na sever od dnešního toku řeka obnažila slínové druhohorní (Křídové) sedimenty, které dnes tvoří několik typických kopečků v jinak ploché krajině.

Obr. 4: Svinárky Dehetník
Fig. 4: Svinárky Dehetník – Mesozoic marls

Lesní porosty

Brusinkové borové doubravy

Štěrkopísčité terasy dnes pokrývají rozsáhlé kulturní, ale z geobotanického hlediska z větší části přirozené brusinkové borové doubravy. Snaha o jejich zmonokulturnění vedená vidinou zisků je neštěstím. Cílený výřez přirozeně se zde vyskytujících dubů, jejich nahrazení smrkem a nepůvodní borovicí vejmutovkou je smutný! Naše druhy dubů jsou často nahrazovány nepůvodním dubem červeným. Zdá se, že ustává poslední dobou i snaha introdukovat nepůvodní dřeviny, oproti tomu je vidět významný tlak k zmonokulturnění porostů bez listnáčů. Borové doubravy se rozkládají po celém jižním okraji nivy Orlice a na severní straně od Třebechovic pod Orebem po Týniště nad Orlicí.

Obr. 5: Běleč nad Orlicí
Fig. 5: Běleč nad Orlicí – pinewood

Obr. 6: Běleč nad Orlicí
Fig. 6: Běleč nad Orlicí – pinewood

Na světlých místech okrajů borů se utváří menší vřesoviště.

Obr. 7: Běleč nad Orlicí - vřesoviště
Fig. 7: Běleč nad Orlicí – heathland in the pinewood

Obr. 8: Běleč nad Orlicí - vřesoviště
Fig. 8: Běleč nad Orlicí – heathland in the pinewood

Druhy typické pro brusinkové borové doubravy (Coleoptera: Carabidae) Ground beetles in the pinewood

Abax (Abax) ovalis (Duftschmid, 1812)
Abax (Abax) parallelepipedus (Piller et Mitterpacher, 1783)
Amara (Celia) brunnea (Gyllenhal, 1810)
Calodromius spilotus (Illiger, 1798)
Carabus (Archicarabus) nemoralis O. F. Müller, 1764
Carabus (Carabus) granulatus Linnaeus, 1758
Carabus (Eucarabus) arvensis Herbst, 1784
Carabus (Chaetocarabus) intricatus Linnaeus, 1761
Carabus (Chrysocarabus) auronitens Fabricius, 1792
Carabus (Megodontus) violaceus Linnaeus, 1758
Carabus (Oreocarabus) glabratus Paykull, 1790
Carabus (Oreocarabus) hortensis Linnaeus, 1758
Cychrus (Cychrus) caraboides (Linnaeus, 1758)
Dromius agilis (Fabricius, 1787)
Dromius schneideri Crotch, 1871
Notiophilus biguttatus (Fabricius, 1779)
Pterostichus (Cheporus) burmeisteri Heer, 1838
Pterostichus melanarius (Illiger, 1798)
Pterostichus oblongopunctatus (Fabricius, 1787)
Pterostichus quadrifoveolatus Letzner, 1852
Pterostichus (Melanius) nigrata (Paykul, 1790)
Pterostichus (Platysma) niger niger (Schaller, 1783)
Pterostichus (Steropus) aethiops (Panzer, 1797)
Tachyta nana (Gyllenhal, 1810)

Druhy okrajů lesů a písčitých cest (Coleoptera: Carabidae) Ground beetles in the sandy forest roads

Amara (Amara) curta Dejean, 1828
Bembidion (Peryphanes) deletum Audinet-Serville, 1821
Bembidion (Peryphus) tetracolum Say, 1832
Calathus (Neocalathus) erratus (C. R. Sahlberg, 1827)
Cicindela (Cicindela) sylvatica Linnaeus, 1758
Cicindela (Cicindela) sylvicola Dejean in Latreille et Dejean, 1822

Druhy typické pro vřesoviště (Coleoptera: Carabidae) Ground beetles in the heathlands of the pinewood

Amara (Amara) curta Dejean, 1828
Amara (Amara) famelica Zimmermann, 1831
Amara (Amara) familiaris (Duftschmid, 1812)
Amara (Amara) spreta Dejean, 1831
Bradycellus ruficollis (Stephens, 1828)
Carabus (Eucarabus) arvensis Herbst, 1784
Cymindis (Cymindis) angularis (Gyllenhal, 1810)
Cymindis (Tarulus) vaporariorum (Linnaeus, 1758)
Dyschirius globosus (Herbst, 1783)
Harpalus (Harpalus) latus (Linnaeus, 1758)
Harpalus (Harpalus) tardus (Panzer, 1797)
Notiophilus germinyi Fauvel in Grenier, 1863
Poecilus (Poecilus) versicolor (Sturm, 1824)
Trechus quadristriatus (Schrank, 1781)

Jilmové doubravy

Na Druhohorních slínových „kopečcích“ na sever od toku Orlice lze nalézt pozůstatky jilmových doubrav. Na jižních svazích obnažených činností člověka (náspy železnice a silnice HK-Týniště nad Orlicí) se nalézají xerothermní stanoviště s druhotnou teplomilnou vegetací blížící se svou povahou lesostepím. U Nepasic byl slín dříve těžen. Kromě remízků v polích a zmíněných slínových kopečků je severní část nad nivou Orlice od Hradce Králové až po Třeběchovice pod Orebem intenzivně zemědělsky využívána, nebo zastavěna.

Obr. 9: Svinárky Dehetník
Fig. 9: Svinárky Dehetník – Elm-oak wood

Obr. 10: Svinárky Dehetník
Fig. 10: Svinárky Dehetník – secondary forest steppe

Druhy typické pro polní kultury, meze, remízky
(Coleoptera: Carabidae)
Ground beetles in the fields and balks

Acupalpus (Acupalpus) meridianus (Linnaeus, 1767)
Amara (Amara) aenea (De Geer, 1774)
Amara (Amara) convexior Stephens, 1828
Amara (Amara) eurynota (Panzer, 1797)
Amara (Amara) familiaris (Duftschmid, 1812)
Amara (Amara) litorea C.G. Thomson, 1857
Amara (Amara) makolskii Roubal, 1923
Amara (Amara) similata (Gyllenhal, 1810)
Amara (Curtonotus) aulica (Panzer, 1797)
Anchomenus dorsalis (Pontoppidan, 1763)
Anisodactylus signatus (Panzer, 1797)
Bembidion (Metallina) lampros (Herbst, 1784)
Calathus melanocephalus (Linnaeus, 1758)
Carabus (Tomocarabus) convexus Fabricius, 1775
Clivina fossor (Linnaeus, 1758)
Harpalus (Harpalus) affinis (Schrank, 1781)
Harpalus (Harpalus) anxius (Duftschmid, 1812)
Harpalus (Harpalus) distinguendus (Duftschmid, 1812)

Harpalus (Harpalus) subcylindricus Dejean, 1829
Loricera pilicornis pilicornis (Fabricius, 1775)
Poecilus (Poecilus) cupreus cupreus (Linnaeus, 1758)
Pseudoophonus rufipes (De Geer, 1774)
Pterostichus (Pediis) longicollis (Duftschmid, 1812)
Stomis pumicatus pumicatus (Panzer, 1796)
Trechus quadristriatus (Schrank, 1781)

Slínová stanoviště a jilmové doubravy
(Coleoptera: Carabidae)
Ground beetles in the Elm-oak woods and on the marls

Bembidion (Nepha) illigeri Netolitzky, 1914
Bembidion milleri kultii Fassati, 1942
Bembidion (Phyla) obtusum Audinet-Serville, 1821
Elaphropus (Tachyura) diabrachys Kolenati, 1845
Notiophilus biguttatus (Fabricius, 1779)
Notiophilus palustris (Duftschmid, 1812)
Notiophilus pusillus G. R. Waterh.; 1833
Pterostichus (Adelosia) macer (Marsham, 1802)
Syntomus foveatus (Fourcroy, 1785)
Syntomus trucatellus (Linnaeus, 1761)

Dubohabřiny, bučiny a ostatní typy doubrav

Na některých místech na terasách jsou fragmenty bezkolencových doubrav, černýšových dubohabřin, mochnových doubrav řídké i bikových bučin. Zbytky jsou v katastru Bělče nad Orlicí, souvisejší porosty jsou v katastru Štěpánovsko a nejrozsáhlejší porosty se rozprostírají od Třebechovic pod Orebem po Týniště nad Orlicí.

Obr. 11: Bělče nad Orlicí – Krytý dub
Fig. 11: Bělče nad Orlicí – hornbeam-oak wood

Obr. 12: Štěpánovsko - Suté břehy
Fig. 12: Štěpánovsko - Suté břehy – hornbeam-oak wood

Obr. 13: Bělč nad Orlicí – Krytý dub
Fig. 13: Bělč nad Orlicí- Krytý dub – hornbeam-oak wood

Obr. 14: Bělč nad Orlicí – Krytý dub
Fig. 14: Bělč nad Orlicí- Krytý dub – hornbeam-oak wood

Lesní rybníky

V erozně poddajném materiálu stěrko-písčitých teras vytváří potoky údolíčka s četnými meandry slepými rameny a bažinami. Hladina potoků povodněmi kolísá. Od konce středověku byly na potocích stavěny lesní rybníky využívané k chovu ryb a ke kumulaci vody pro vodní mlýny. Dnes jsou rybníky využívány k chovu ryb, rekreaci a jsou významným ekologickým prvkem krajiny.

Obr. 15: Bělč nad Orlicí – Mlýnský rybník
Fig. 15: Bělč nad Orlicí- Mlýnský rybník – forest pond

Druhy typické pro břehové porosty a rákosiny lesních rybníků (*Coleoptera: Carabidae*) Ground beetles on the banks of forest ponds

Acupalpus (Acupalpus) flavicollis (Sturm, 1825)
Agonum duftschmidti Schmidt, 1994
Agonum versutum Sturm, 1824
Agonum viduum (Panzer, 1797)
Amara (Zezea) plebeja (Gyllenhal, 1810)
Anisodactylus binotatus (Fabricius, 1787)
Bembidion (Peryphus) femoratum Sturm, 1825
Europhilus fuliginosus (Panzer, 1809)
Europhilus micans (Nikolai, 1822)
Europhilus thoreyi thoreyi (Dejean, 1828)

Chlaenius (Chlaeniellus) vestitus (Paykull, 1790)
Lasiotrechus discus (Fabricius, 1792)
Leistus (Leistus) terminatus (Hellwig in Panzer, 1793)
Odacantha melanura (Linnaeus, 1767)
Oodes helopioides (Fabricius, 1792)
Paradromius longiceps (Dejean, 1828)
Patrobus atrorufus (Stroem, 1768)
Philorhizus sigma (Rossi, 1790)
Pterostichus (Argutor) vernalis (Panzer, 1796)
Pterostichus (Phonias) diligens (Sturm, 1824)
Pterostichus (Phonias) strenuus (Panzer, 1797)
Stenolophus mixtus (Herbst, 1784)
Stenolophus teutonius (Schrank, 1781)
Trichocellus placidus (Gyllenhal, 1827)

Olšiny, inverzní údolí a podmáčené nivní louky

Již zmíněná zaplavovaná údolíčka v okolí potoků jsou porostlá starými olšinami s občasou příměsí vrb a krušin olšových. U některých byl při pokusu o „zkulturnění“ dosázen smrk, který se v těchto studených inverzních podmínkách častých vývěřů studené pramenité vody udržel a dotváří jejich překvapivý chladnomilný ráz. V těchto místech jsou příznivé podmínky pro uchycení populací podhorských a horských druhů hmyzu zanášené do nížin např. v náplavech po řece Orlici.

Obr. 16: Běleč nad Orlicí – potok Šanovec
Fig. 16: Běleč nad Orlicí-stream Šanovec – alder wood

Obr. 17: Běleč nad Orlicí – potok Šanovec
Fig. 17: Běleč nad Orlicí-stream Šanovec – alder wood

Na některých místech jsou v nivách potoků bezlesé silně podmáčené neobhospodařované louky. Uchycení olší brání periodické prudké záplavy prohánějící se nivou.

Obr. 18: Běleč nad Orlicí – Bělečský potok
Fig. 18: Běleč nad Orlicí-stream Bělečský potok – waterlogging bent

Druhy typické pro lesní mokřady, olšiny a lesní inverzní údolí potoků s periodickým kolísáním hladiny povrchové i podzemní vody. (Coleoptera: Carabidae)
Ground beetles in the alder woods and wood swamps

Agonum duftschmidii Schmidt, 1994
Agonum versutum Sturm, 1824
Agonum viduum (Panzer, 1797)
Anthracus consputus (Duftschmid, 1812)
Badister (Badister) bullatus (Schränk, 1798)
Badister (Trimorphus) sodalis (Duftschmid, 1812)
Bembidion (Emphanes) minimum (Fabricius, 1792)
Bembidion (Leja) octomaculatum (Goeze, 1777)
Bembidion (Philochthus) lunulatum (Fourcroy, 1785)
Bembidion (Trepanedoris) doris (Panzer, 1797)
Carabus (Carabus) granulatus Linnaeus, 1758
Elaphrus (Neoelaphrus) cupreus Duftschmid, 1812
Europhilus fuliginosus (Panzer, 1809)
Europhilus gracilis (Sturm, 1824)
Europhilus thoreyi thoreyi (Dejean, 1828)

Leistus (Leistus) terminatus (Hellwig in Panzer, 1793)
Patrobus atrorufus (Stroem, 1768)
Platynus (Batenus) livens (Gyllenhal, 1810)
Pterostichus (Melanius) anthracinus (Illiger, 1798)
Pterostichus (Melanius) minor minor (Gyllenhal, 1827)
Pterostichus (Melanius) nigrita (Paykul, 1790)
Pterostichus (Melanius) rhaeticus Heer, 1837
Pterostichus (Phonias) ovoideus (Sturm, 1824)
Pterostichus (Phonias) strenuus (Panzer, 1797)
Stenolophus mixtus (Herbst, 1784)

„Horské“ a podhorské druhy zaznamenané mimo náplav Orlice. (Coleoptera: Carabidae)
Naturalised mountain ground beetles

Dromius fenestratus (Fabricius, 1794)
Molops piceus piceus (Panzer, 1793)
Pterostichus (Haploderus) unctulatus (Duftschmid, 1812)
Trechus amplicollis (ojedinělý nález) Fairmaire, 1859
Trechus pilisensis sudeticus Pawłowski, 1975
Trichotichnus laevicollis (Duftschmid, 1812)

Degradované bezkolencové doubravy, zarůstající paseky, letecká střelnice.

V katastru Bělé nad Orlicí byla do devadesátých let 20 století letecká střelnice. Po opuštění armádou bylo území ponecháno na několik let jako studijní plocha. Dnes je již plocha postupně zalesňována. V části ponechané svému osudu probíhá přirozená obnova.

Obr. 19: Bělč nad Orlicí – bývalá střelnice
Fig. 19: Bělč nad Orlicí- succession on the air shooting-range

Obr. 20: Bělč nad Orlicí – bývalá střelnice
Fig. 20: Bělč nad Orlicí- succession on the air shooting-range

Druhy typické pro zarůstající podmáčené paseky a rané sukcesní fáze podmáčených bezlesých ploch na písku.

(Coleoptera: Carabidae)

Ground beetles on the succession locations

Acupalpus (Acupalpus) flavicollis (Sturm, 1825)
Agonum sexpunctatum (Linnaeus, 1758)
Agonum versutum Sturm, 1824
Amara (Amara) communis (Panzer, 1797)
Amara (Amara) familiaris (Duftschmid, 1812)
Amara (Amara) spreta Dejean, 1831
Amara (Zezea) plebeja (Gyllenhal, 1810)
Bembidion (Bembidion) humerale Sturm, 1825
Bembidion (Leja) articulatum Sturm, 1825
Bembidion (Peryphanes) deletum Audinet-Serville, 1821

Bembidion (Peryphus) tetracolum Say, 1832
Bembidion (Philochthus) biguttatum (Fabricius, 1779)
Bembidion (Trepanedoris) doris (Panzer, 1797)
Bradycellus caucasicus (Chaudoir, 1746)
Bradycellus csikii Laczo, 1912
Bradycellus harpalinus (Audinet-Serville, 1821)
Bradycellus verbasci (Duftschmid, 1812)
Demetrius (Demetrius) monostigma Samouelle, 1819
Dyschirius globosus (Herbst, 1783)
Notiophilus biguttatus (Fabricius, 1779)
Notiophilus germinyi Fauvel in Grenier, 1863
Pterostichus melanarius (Illiger, 1798)
Pterostichus (Argutor) vernalis (Panzer, 1796)
Pterostichus (Melanius) nigrita (Paykul, 1790)
Trichocellus placidus (Gyllenhal, 1827)

Těžba štěrkopísků, sukcesní stanoviště

Podobně studijně zajímavými plochami jsou i okraje činných štěrkopískových lomů se samovolnou sukcesí, nebo místa s ranými fázemi zalesnění, které svým charakterem imitují váté písky. Zalesněné přirozené váté písky se jinak na několika místech mezi Třeběchovicemi pod Orebem a Pardubicemi nachází, např. přesyp u Rokytna (rezervace).

Po těžbě v místech s vysokou spodní vodou vznikají písničky.

Obr. 21: Bělč nad Orlicí – Marokánka
Fig. 21: Bělč nad Orlicí – exploitation of gravel-sand terraces, succession

Obr. 3: Bělč nad O. „nový“ bělečský písňík
Fig. 3: Bělč nad Orlicí – exploitation of gravel-sand terraces

Obr. 22: Bělč nad Orlicí – Marokánka
Fig. 22: Bělč nad Orlicí – exploitation of gravel-sand terraces

Druhy typické pro sukcesi štěrkopískových lomů (Coleoptera: Carabidae)

Ground beetles on the gravel-sand terraces

Amara (Bradytus) fulva (O. F. Müller, 1776)
Amara (Bradytus) majuscula Chaudoir, 1850
Amara (Celia) cursitans Zimmermann, 1832
Amara (Celia) municipalis (Duftschmid, 1812)
Bembidion (Peryphus) bruxellense Wesmael, 1835
Bembidion (Peryphus) femoratum Sturm, 1825
Bradycellus caucasicus (Chaudoir, 1746)
Bradycellus csikii Laczo, 1912
Bradycellus harpalinus (Audinet-Serville, 1821)
Brosicus cephalotes cephalotes (Linnaeus, 1758)
Calathus (Neocalathus) erratus (C. R. Sahlberg, 1827)
Cymindis (Cymindis) angularis (Gyllenhal, 1810)
Harpalus (Harpalus) autumnalis (Duftschmid, 1812)
Harpalus (Harpalus) flavescens (Piller et Mitterpacher, 1783)
Harpalus (Harpalus) froelichii Sturm, 1818
Harpalus (Harpalus) honestus (Duftschmid, 1812)

Harpalus (Harpalus) luteicornis (Duftschmid, 1812)
Harpalus (Harpalus) subcylindricus Dejean, 1829
Harpalus (Semiophonus) signaticornis (Duftschmid, 1812)
Olistopus rotundatus (Paykull, 1798)
Ophonus (Metaphonus) puncticeps Stephens, 1828
Ophonus (Metaphonus) puncticollis (Paykull, 1798)
Poecilus (Poecilus) versicolor (Sturm, 1824)
Synuchus vivalis vivalis (Illiger, 1798)
Trichocellus placidus (Gyllenhal, 1827)

Invazivní druhy na nových vodních plochách (Coleoptera: Carabidae)

Invasions ground beetles on the new sheets

Bembidion (Bracteon) litorale (Olivier, 1791)
Dyschirius aeneus aeneus (Dejean, 1825)
Dyschirius digitatus (Dejean, 1825)
Omophron limbatum (Fabricius, 1776)
Stenolophus teutonius (Schrank, 1781)
Chlaenius spoliatus (Rossi, 1790)

Niva řeky Orlice

Bezesporu nejvýznamnějším územím dolního Poorličí je niva Orlice v níž se rozkládá stejnojmenný přírodní park. Plochou širokou nivou se v přirozených meandrech vine řeka. Spíše by se dalo říci pod nivou, protože většinu roku je relativně mělká řeka v korytě ohraničena několikametrovými stěnami přirozených „sutých“ štěrkopískových břehů. Tokem se střídají sedimentační meandry s rozsáhlými neustále se měnícími písčinami s dravými místy toku, kde se řeka přirozeně zakusuje do luk nivy a prodírá si nové cesty už po tisíce let. Neustále se měnící tok řeky tak vytváří ostrovy, četná slepá ramena a klíčky meandrů. Klidnější pobřežní místa jsou zarostlá prastarými vrbovými porosty.

Záplavy Orlice

Periodické kolísání Orlice v mezích toku je učebnicovým příkladem z geografie, ale vše toto je schopna řeka překonat jedním velkým přírodním divadlem. Pozoruhodnou téměř každoroční podívanou je jarní či letní záplava. Během krátké chvíle když nejsou několikametrové stěny koryta řeky schopny pojmout příval vody z krajiny vtrhne záplava do luk nivy a přílivové vlny zastaví přirozený rozliv nad zúžením řeky před Hradcem Králové. Niva se tak stane v šíři až dvou kilometrů a délce 5 – 6 km přírodním protipovodňovým poldrem. Zhruba dva metry (v korytě cca. 7 m) hluboké povodňové jezero naprosto nezanechává na faunu a flóru žádné následky. Přizpůsobení života je obdivuhodné, však tak to tady funguje po odpradávně. Člověk se naštěstí přizpůbil také. Louky s četnými starými soliterními duby prošly ve dvacátém století vývojem. Nejprve se na nich páslo, poté optimistické kolektivní zemědělství uvěřilo, že poroučíme větru dešti a flórou bohaté pastviny rozoralo na pole. Řeka s optimismem budovatelů udělala rázný konec a tak se využívají jako sečené louky. Ve třetím tisíciletí se opět, dle moudrosti předků, začínají některé louky využívat k pastvě koní. Také pokusy o regulaci řeky se setkaly s její silou a tak naštěstí řeka může nespoutaně žít dál svým vlastním životem.

Obr. 23: Svinary březen 2005
Fig. 23: Svinary 3.2005 – Orlice river flood

Obr. 24: Svinary 28.3.2006
Fig. 24: Svinary 28.3.2006 – Orlice river flood

Obr. 25: Běleč nad Orlicí 8.9.2006
Fig. 25: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood

Obr. 26: Malšova Lhota 31.3.2006
Fig. 26: Malšova Lhota 31.3.2006 – Orlice river flood

Obr. 27: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 *Carabus scheidleri* v povodni
Fig. 27: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood (*Carabus scheidleri*)

Obr. 28: Běleč nad Orlicí 8.9.2006
Fig. 28: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood

Obr. 29: Běleč n. Orlicí 8.9.2006 slepá ramena v povodni
Fig. 29: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood

Obr. 30: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 hmyz v povodni
Fig. 30: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood

Obr. 31: Běleč nad Orlicí 8.9.2006
Fig. 31: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 – Orlice river flood

Záplavované louky, pobřežní porosty a slepá ramena

Život na periodicky zaplavovaných loukách se postupně přizpůsobil těmto podmínkám, žije zde řada živočichů a rostlin, které dokonce podobné podmínky vyžadují, za brouky lze zmínit kovaříka *Oedostethus quadripustulatus* (Fabricius, 1792), ostatní jsou schopni záplavu přežít v úkrytu, nebo se spasit útekem na vyvýšená místa. Menší záplavy vytváří hromadné tlačence na keřích, vysokých trsech kytek a na vyvýšených místech v okolí soliterních dubů a pobřežních stromů. Na loukách lze zaznamenat vyloženě luční, nebo polní druhy střevlíkovitých brouků. V místech s periodickými tůněmi a slepými rameny, nepravidelně napájenými podzemní, nebo záplavovou vodou řeky Orlice pulzuje spektrum a množství druhů dle neustále se měnících podmínek pobřežního pásma.

Obr. 32: Svinary 8.9.2006
Fig. 32: Svinary 8.9.2006 – Orlice river flood

Obr. 33: Běleč nad Orlicí 8.9.2006
Fig. 33: Běleč nad Orlicí 8.9.2006 - grassland near Orlice river.

Obr. 34: Svinary 8.9.2006
Fig. 34: Svinary 8.9.2006 - grassland near Orlice river.

Obr. 35: Běleč nad O. slepé rameno Orlice
Fig. 35: Běleč nad Orlicí – cutoff of Orlice river

Obr. 36: Běleč nad O. slepé rameno Orlice
Fig. 36: Běleč nad Orlicí – cutoff of Orlice river

Obr. 37: Běleč nad O. slepé rameno Orlice
Fig. 37: Běleč nad Orlicí – cutoff of Orlice river

Obr. 38: Běleč nad O. slepé rameno Orlice
Fig. 38: Běleč nad Orlicí – cutoff of Orlice river

**Druhy typické pro louky a vrbové porosty břehů řeky
(Coleoptera: Carabidae)
Ground beetles on the salix banks of the Orlice river and
grasslands.**

Amara (Bradytus) consularis (Duftschmid, 1812)
Amara (Celia) cursitans Zimmermann, 1832
Amara (Celia) bifrons (Gyllenhal, 1810)
Amara (Percosia) equestris equestris (Duftschmid, 1812)
Amara (Zezea) plebeja (Gyllenhal, 1810)
Anchomenus dorsalis (Pontoppidan, 1763)
Clivina collaris (Herbst, 1784)
Clivina fossor (Linnaeus, 1758)
Dicheirotichus rufithorax (C. R. Sahlberg, 1827)
Dromius agilis (Fabricius, 1787)
Dromius quadrimaculatus (Linnaeus, 1758)
Harpalus (Harpalus) solitarius Dejean, 1829
Harpalus (Harpalus) affinis (Schrank, 1781)
Harpalus (Harpalus) anxius (Duftschmid, 1812)
Harpalus (Semiophonus) signaticornis (Duftschmid, 1812)
Panagaeus bipustulatus (Fabricius, 1775)
Panagaeus cruxmajor (Linnaeus, 1758)
Paradromius longiceps (Dejean, 1828)
Philorhizus sigma (Rossi, 1790)
Poecilus (Poecilus) lepidus lepidus (Leske, 1785)
Poecilus (Poecilus) versicolor (Sturm, 1824)
Pseudoophonus rufipes (De Geer, 1774)
Pterostichus melanarius melanarius (Illiger, 1798)
Trechoblemus micros (Herbst, 1784)

**Druhy břehů a mokřin slepých ramen
(Coleoptera: Carabidae)
Ground beetles by the cutoff of Orlice river**

Acupalpus (Acupalpus) dubius Schilsky, 1888
Acupalpus (Acupalpus) exiguus Dejean, 1829
Agonum marginatum (Linnaeus, 1758)
Anisodactylus binotatus (Fabricius, 1787)
Bembidion (Emphanes) minimum (Fabricius, 1792)
Bembidion (Eupetedomus) dentellum Audinet-Serville, 1821
Bembidion (Leja) octomaculatum (Goeze, 1777)
Bembidion (Notaphus) obliquum Sturm, 1825
Bembidion semipunctatum (Donovan, 1806)
Bembidion (Notaphus) varium (Olivier, 1795)
Bembidion (Philochthus) guttula (Fabricius, 1792)
Bembidion (Philochthus) lunulatum (Fourcroy, 1785)
Bembidion (Trepanedoris) doris (Panzer, 1797)
Blethisa multipunctata (Linnaeus, 1758)
Clivina collaris (Herbst, 1784)
Dyschirius aeneus aeneus (Dejean, 1825)
Europhilus fuliginosus (Panzer, 1809)
Europhilus gracilis (Sturm, 1824)
Europhilus micans (Nikolai, 1822)
Oodes helopioides (Fabricius, 1792)
Patrobus atrofusus (Stroem, 1768)
Pterostichus (Melanius) anthracinus anthracinus (Illiger, 1798)
Pterostichus (Melanius) gracilis gracilis (Dejean, 1828)
Pterostichus (Melanius) minor minor (Gyllenhal, 1827)
Stenolophus mixtus (Herbst, 1784)

Meandry řeky

Dolní Poorličí je již jedním z mála míst ve střední Evropě, kde se přirozeně klikatí záhyby meandrů dolního toku řeky. Sedimentační místa s rozsáhlými neustále se měnícími písčiny se střídají se zátočinami sutých až několik metrů vysokými písčity břehů. Poklidně se vlnící řeka se dešťovým přívalem několikrát v roce změnil v dravý tok, který ukusuje mocné části písčity břehů, aby je na jiném místě vytvaroval v rozsáhlé písčiny. V toku se střídají bystřejší rovné úseky, meandry s neustále se měnícími písčiny a klidné úseky s rozeklanými starými vrhami na březích.

Obr. 39: Běleč nad Orlicí – meandry Orlice
Fig. 39: Běleč nad Orlicí – meander of Orlice river

Obr. 40: Běleč nad Orlicí suté břehy
Fig. 40: Běleč nad Orlicí – vertical banks and landes of the Orlice river

Obr. 41: Běleč nad O.-meandry Orlice
Fig. 41: Běleč nad Orlicí – meander of the Orlice river

Obr. 42: Běleč nad Orlicí - písčiny po povodni
Fig. 42: Běleč nad Orlicí – landes of the Orlice river on the flood

Obr. 43: Běleč nad Orlicí - suté břehy po povodni
Fig. 43: Běleč nad Orlicí – vertical banks of the Orlice river on the flood

Druhy typické pro písčiny řeky Orlice

(Coleoptera: Carabidae)

Ground beetles on the landes of the Orlice river

Bembidion (Bracteon) litorale (Olivier, 1791)
Bembidion (Ocydromus) modestum (Fabricius, 1801)
Bembidion (Ocydromus) decorum decorum (Zenker in Panzer, 1801)
Bembidion (Peryphus) bruxellense Wesmael, 1835
Bembidion (Peryphus) foraminosum Sturm, 1825
Bembidion (Peryphus) testaceum (Duftschmid, 1812)
Bembidion (Peryphus) tetracolum tetracolum Say, 1823
Bembidion (Princidium) punctulatum punctulatum Drapiez, 1820
Cicindela (Cicindela) hybrida hybrida Linnaeus, 1758
Dyschirius agnatus Motschulsky, 1844
Dyschirius digitatus (Dejean, 1825)
Dyschirius nitidus nitidus (Dejean, 1825)

Dyschirius politus politus (Dejean, 1825)
Dyschirius tristis Stephens, 1827
Tachyura diabrachys Kolenati, 1845
Elaphrus (Elaphroterus) aureus aureus Ph. Müller, 1821
Elaphrus (Elaphrus) riparius (Linnaeus, 1758)
Chlaenius (Chlaeniellus) nigricornis (Fabricius, 1787)
Lionychus quadrillum (Duftschmid, 1812)
Omophron limbatum (Fabricius, 1776)
Paranchus albipes (Fabricius, 1796)
Tachys (Paratachys) micros (Fischer von Waldh., 1828)
Perileptus areolatus (Creutzer, 1799)
Stenolophus skrimshiranus (Stephens, 1828)
Stenolophus teutonius (Schränk, 1781)

Typický druh sutých břehů

(Coleoptera: Carabidae)

Ground beetles on the vertical banks of Orlice river

Bembidion (Peryphus) fluviatile Dejean, 1831

Závěr

Dolní Poorličí bezesporu zasluhuje status území NATURA, protože je již ve střední Evropě řídkým příkladem neregulovaného dolního toku větší řeky. Uspokojivé procento reliktních druhů, zejména vysoké procento adaptabilních druhů a nízké zastoupení eurytopních druhů dokládá silnou přírodní zachovalost oblasti. Výjimečnost území dokladuje nejen přítomnost řady jinak v Čechách vzácných druhů střevlíčků, ale především síla jejich hojných populací. Za zmínku stojí např. po celém toku na písčínách hojný *Bembidion (Bracteon) littorale* (Olivier, 1791), který je spolu s ostatními druhy podrodu *Bracteon* zapsán v červené knize živočichů ČR. Druhy podrodu *Bracteon* jsou považovány za indikátory původnosti toku. Podobně v dolním Poorličí žije řada jinde vzácných zajímavých Coleopter.

Literatura

- HŮRKA K., VESELÝ P. ET FARKAČ J. 1996: Využití střevlíkovitých (Coleoptera: Carabidae) k indikaci kvality prostředí (Die Nutzung der Laufkäfer (Coleoptera: Carabidae) zur Indikation der Umweltqualität) *Klapalekiana*, 32: 15 - 26 (in Czech, Deutsch and English abstr.).
- KOPECKÝ T. ET PROUZA J. 2000: Střevlíkovití brouci (Coleoptera: Carabidae) dolního Poorličí (Carabids beetles (Coleoptera: Carabidae) of low stream Orlice river (Eastern Bohemia, Czech Republic). *Acta Musei Reginaehradecensis s. A.*, 28: (in Czech, English abstr.).
- LIHANOVÁ E. 1995: *Hradecko a Pardubicko, soubor turistických map 1: 50 000*, Klub českých turistů, Praha (in Czech and English et Deutsch abstr.).
- MORAVEC J. ET AL. 1995: *Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení (Red list of plant communities of the Czech Republic and their endangerment)*, Okresní vlastivědné muzeum, Litoměřice, 200 pp. (in Czech and English abstr.).
- NEUHÄUSLOVÁ Z. ET AL. 1998: *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky (Map of the potential natural vegetation of the Czech Republic)*. Academia, Praha, 341 pp. (in Czech and English).
- PRUNER L. ET MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. *Klapalekiana* 34: 99 - 131 (in Czech).
- STRAKA ET AL. 1986: *Geologická mapa ČSR 13 - 24 Hradec Králové 1: 75 000*
- TOMÁŠEK ET AL. 1989: *Půdní mapa ČSR 13 - 24 Hradec Králové 1: 75 000*
- VEJROCH V. 1985: *Významné stromy, zámecké parky, chráněná území Královehradecka*. Krajská organizace rozvoje techniky místního hospodářství Vč. kraje, Hradec Králové: 145 pp. (in Czech).